

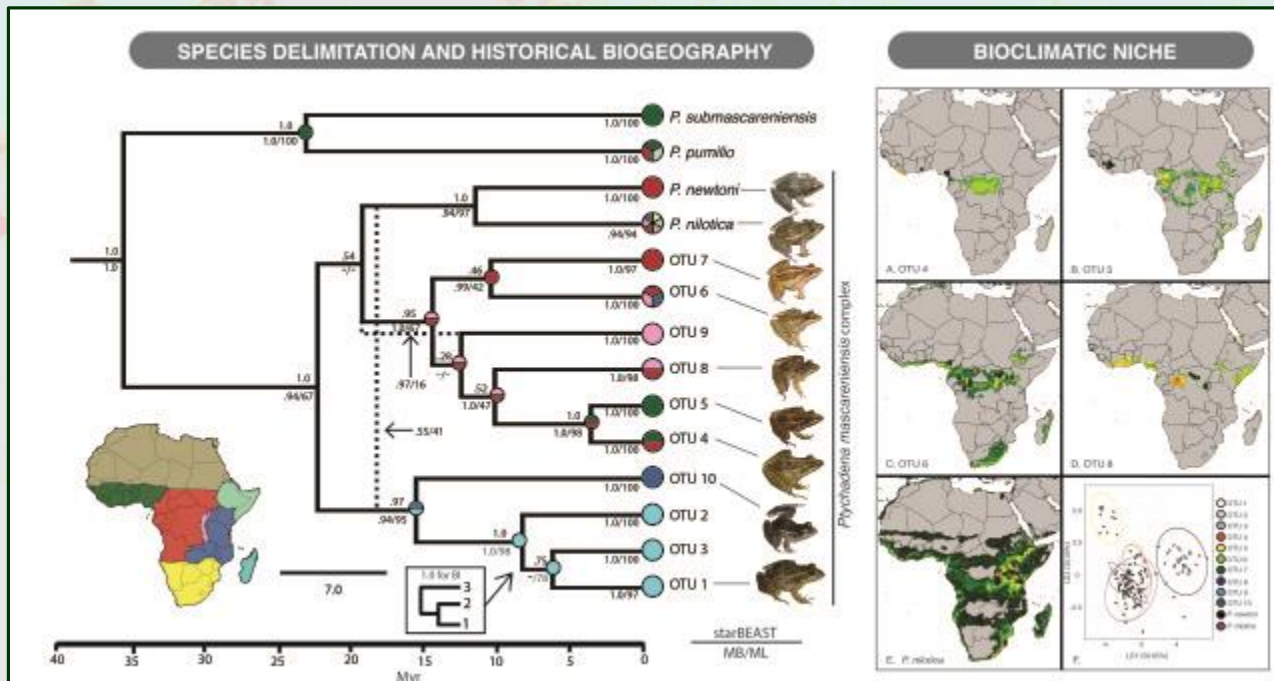
Biogeografija

Istorijska biogeografija

Da bi smo bolje razumeli sadašnjost, neophodno je dobro poznavati prošlost!

Za tumačenje prošlosti pojedinih grupa organizama najčešće su upotrebljavani fosilni nalazi njihovih predaka, a poslednjih dvadesetak godina i molekularne metode kojima se može odrediti starost pojedinih vrsta.

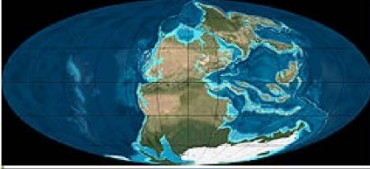
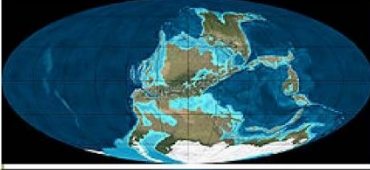
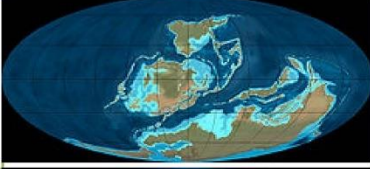
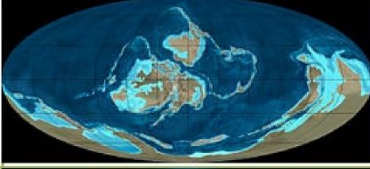
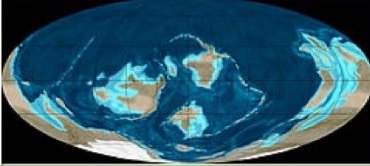

Raznovrsnost žaba iz roda *Ptychoadena* u Africi, ne bi se mogla razumeti bez poznavanja njegovog istorijskog razvoja.

Razvoj flore i faune u paleozoiku

Paleozoik						
Perm	299.0		U početku ledeno doba, pa otoplavanje i na kraju veoma topla klima; efekat staklene bašte	Krajem perma najveće masovno izumiranje živih bića; nestale sve listolike biljke	Izumrli trilobiti i većina kopnen. i morskih životinja; pojavile se dve grupe gmiz.: zveroliki (preteče sisara) i diapsidni (preteče dinosaurusa)	
Karbon	359.2		U početku uglavnom topla, kasnije zahlađenje, koje se završava ledenim dobom	Šume drvenastih prečica, rastavića i primitivnih semenica	Kopneni beskičmenjaci - insekti; vodozemci; primitivni gmizavci	
Devon	416.0		Relativno topao period bez ledenih doba	Pojava paprati Archaeopteris	Dvodihalice (Dipnoa) i Crossopterigii; pojava prvih vodozemaca	
Silur	443.7		Stabilna i topla	Rhyniophyta	Izražen diverzitet bezviličnih riba; prve ribe sa vilicom i koštanim skeletom (Osteichtyes)	
Ordovicijum	488.3		Njapre jako topla sa efektom staklene bašte; pre oko 460 mil. god. ledeno doba	Marchatiophyta	Izrazita adaptivna radijacija; pojava Ostracoderma (Agnatha)	

Paleozoik je duga geološka era u razvoju Zemlje koja je počela pre oko 542, a trajala je do pre oko 251 milion godina. Naziv potiče od grčkih reči „paleo“ (stari) i „zooik“ (život). Paleozoik je prva (najstarija) era eona fanerozoika.

Razvoj flore i vegetacije u paleozoiku

Era paleozoika se odlikuje pojavljivanjem najpre kopnenih biljaka, a ubrzo (!!!) i kopnenih životinja. Prema najnovijim podacima prve biljke koje su naselile kopno su *Marchantiophyta*. Međutim, fosilni dokazi postoje tek za *Rhyniophyta*, koje su kopno naselile krajem **silura**.

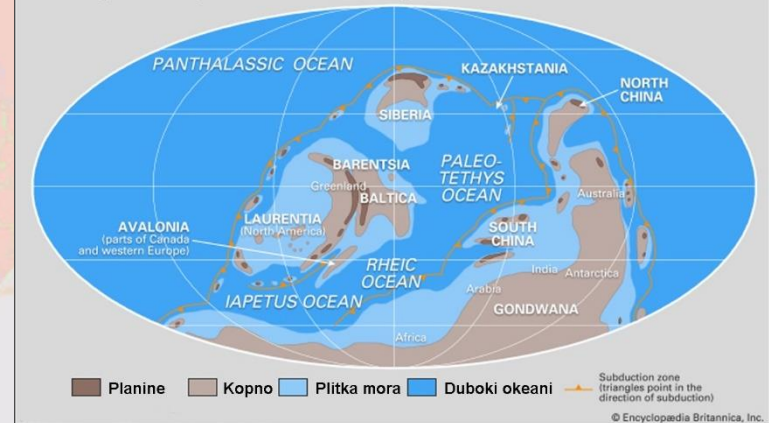

Cooksonia

U vegetaciji je dominirala *Cooksonia*

Srednji silur, pre oko 425 mil god

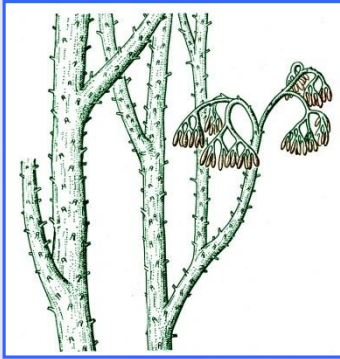
Raspored kopna i mora u siluru

Rečnik:
vegetacija - biljni pokrivač

Razvoj flore i vegetacije u paleozoiku

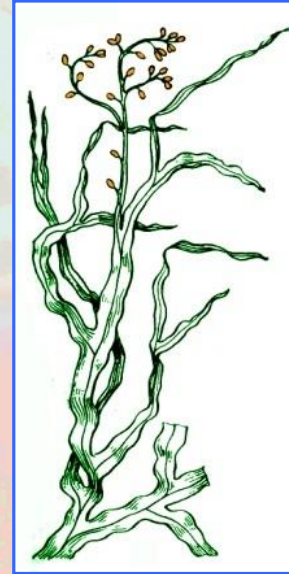
Krajem silura i početkom devona vaskularne biljke su osvojile delove kopna neposredno uz more. U vegetaciji se javlja veći broj riniofita: *Rhynia*, *Psilophyton*, *Taeniocrada*, *Zosterophyllum* i druge.

Psilophyton princeps

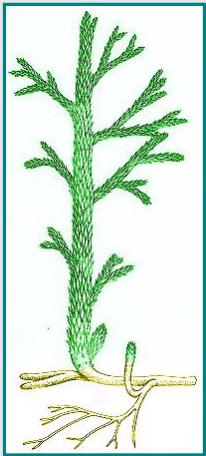
Rhynia

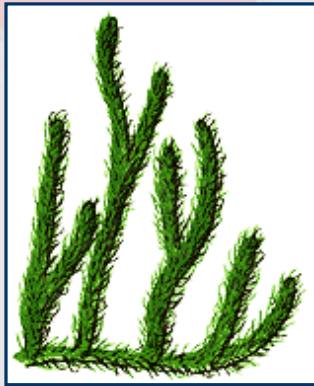
Taeniocrada

Zosterophyllum

Asteroxylon

Baragwanthia

U to vreme pojavljuju se preteče prečica - *Asteroxylon* i *Baragwanthia*.

Razvoj flore i vegetacije u paleozoiku

Današnji najbliži srodnici rinija su rodovi *Psilotum* i *Tmesipteris* iz razdela Psilotophyta. Ove epifitske biljke žive u tropskim i suptropskim predelima Azije.

Psilotum nudum

Tmesipteris norfolkensis

Recentni srodnici rinija pripadaju razdelu Psilotophyta

Rečnik:

epifite - biljke koje žive na drugim biljkama

recentan - sadašnji, savremen

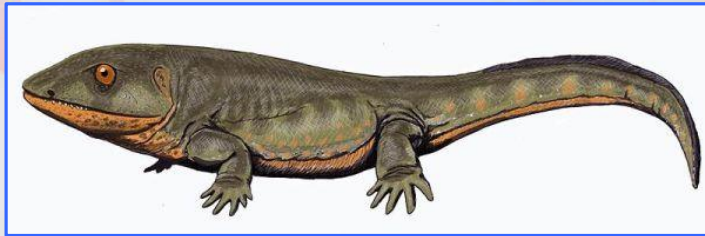

Kopnena flora i fauna u paleozoiku

Tokom devona vaskularne biljke sve više osvajaju kopnena prostranstva. Karakteristično je pojavljivanje drvenaste paprati iz roda *Archaeopteris*, koja dominira u vegetaciji gornjeg devona i donjeg karbona.

U devonu se pojavljuju dvodihalice (Dipnoa) i šakoperke (Crossopterygii), koje nagoveštavaju prelazak kičmenjaka na kopneni način života. Krajem devona pojavljuju se prvi vodozemci.

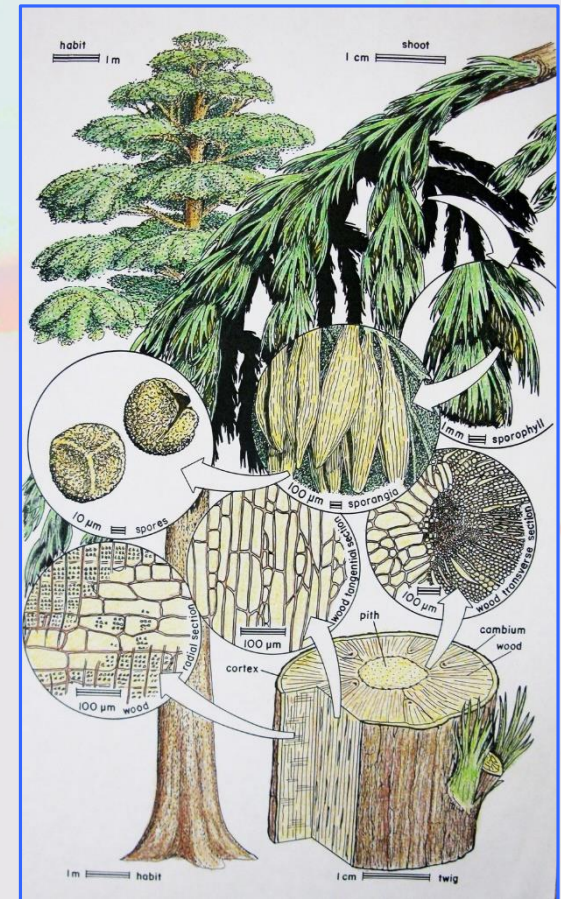

Pederpes finneyae

Jedan od prvih tetrapodnih kičmenjaka je vodozemac pronađen na tlu nekadašnje Laurentie (današnja Severna Amerika)

Rečnik:

tetrapodni kičmenjaci - četvoronošci;
kičmenjaci sa četiri ekstremiteta

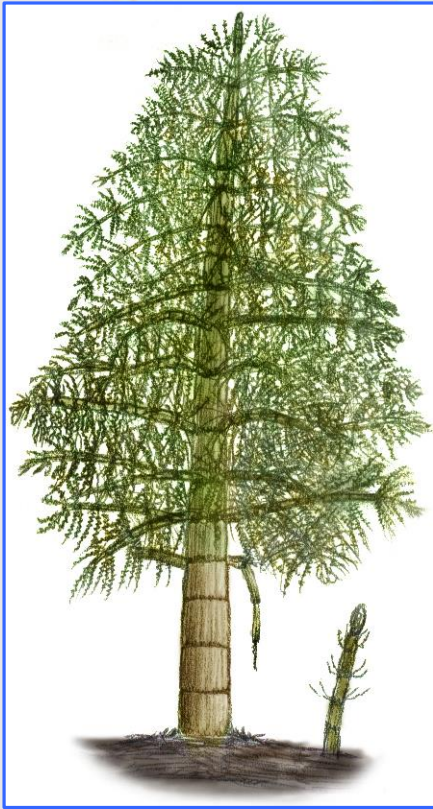

Archaeopteris

Kopnena flora i fauna u paleozoiku

Karbon je period kada primat u vegetaciji preuzimaju drvenaste prečice, rastavići i paprati. Među drvenastim prečicama ističu se *Lepidodendron* i *Sigillaria*, a među drvenastim rastavićima *Calamites*. Krajem devona izumiru **rinije**.

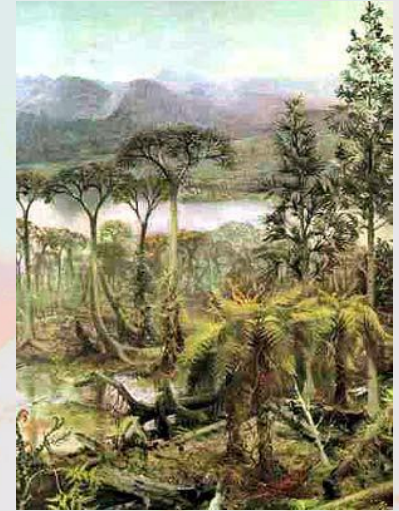
Calamites

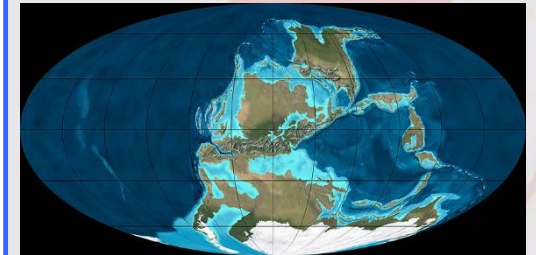
Lepidodendron

Sigillaria

Karbonska šuma

Raspored kopna i mora

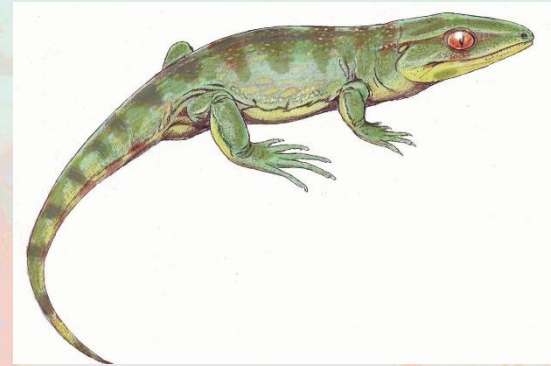

Kopnena flora i fauna u paleozoiku

U karbonu se pojavljuju kopneni beskičmenjaci - insekti. Vodozemci diverzifikuju. Na području Evrope i S. Amerike pronađeni su fosili većeg broja vrsta reptiloidnih vodozemaca.

Amphibamus (vodozemac iz karbona, pronađen na području Severne Amerike i Evrope)

Gephyrostegus bohemicus (reptiloliki vodozemac iz karbona, pronađen na području Evrope)

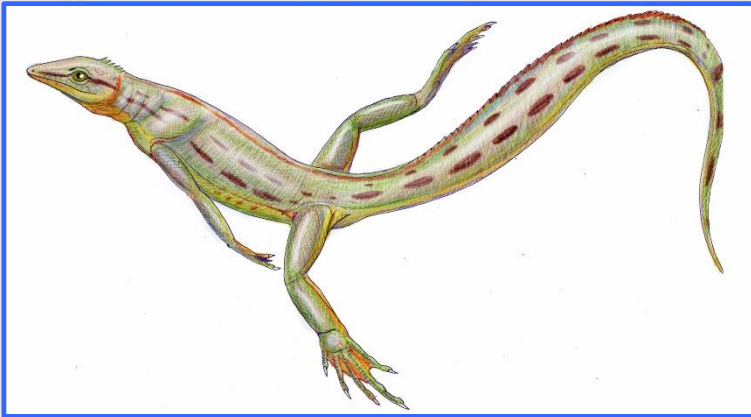
Rečnik:

diverzifikacija - povećavanje raznovrsnosti organizama

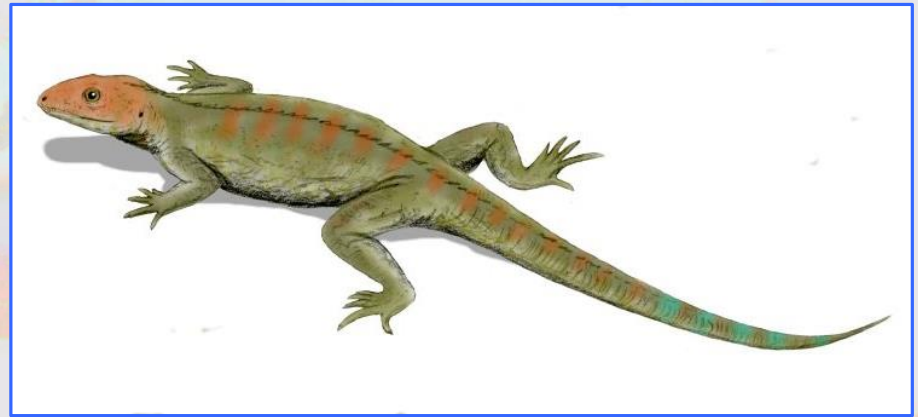

Kopnena flora i fauna u paleozoiku

U karbonu se pojavljuju i primitivni gmizavci, koji su uglavnom gušteroliki, a najveći broj rodova je poznat sa tla današnje S. Amerike. Na području Evrope pronađeni su malobrojni ostaci dve vrste iz rodova *Brouffia* i *Coelostegus*.

Spinoaequalis (gmizavac iz karbona, pronađen na području Severne Amerike)

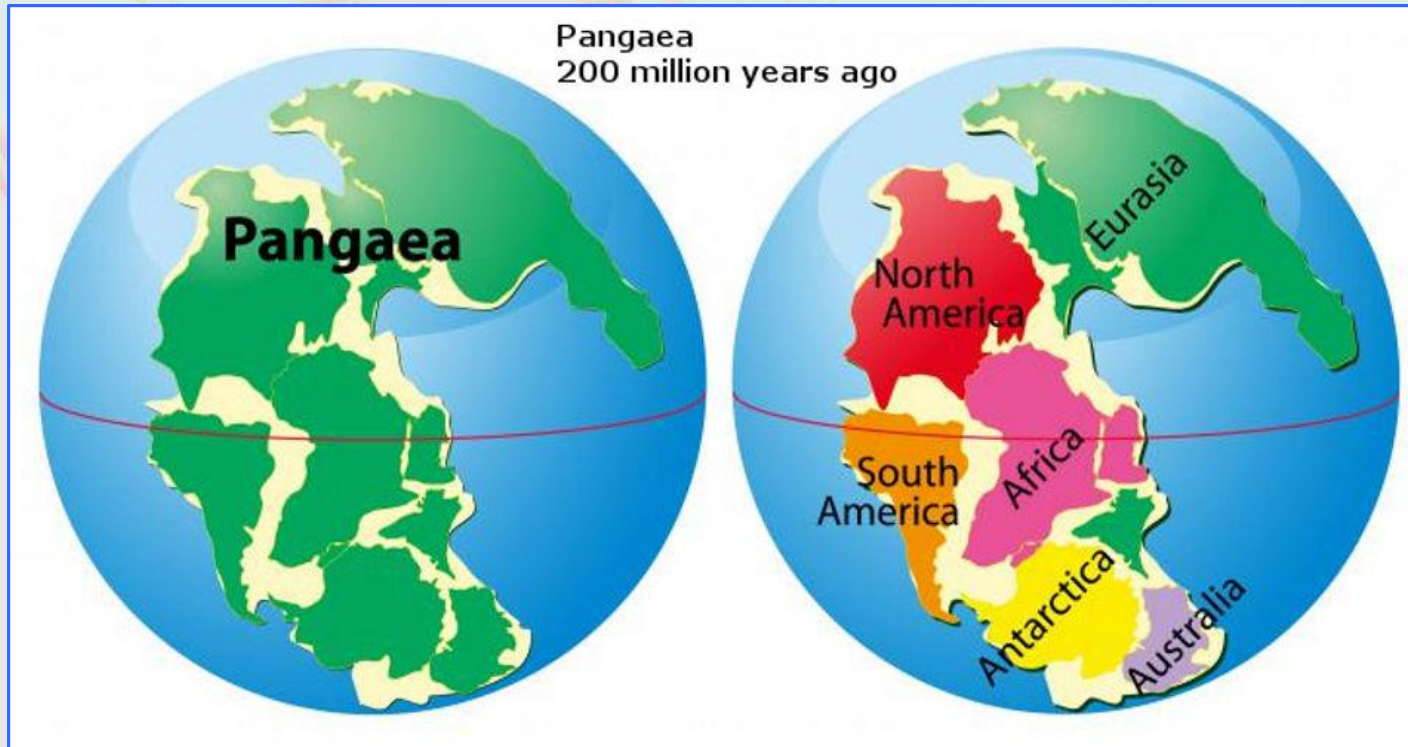
Hylonomus (gmizavac iz karbona, pronađen na području Severne Amerike)

Kopnena flora i fauna u paleozoiku

Pri kraju karbona klima postaje sve hladnija, što dovodi do ledenog doba, koje se nastavlja i na početku **perma**. Kontinentalne ploče se gotovo u potpunosti spajaju (Pangea). Naglo zahlađenje dovodi do značajnih promena u vegetaciji, tako da primat preuzimaju semene paprati (*Glossopteris*) i golosemenice, a smanjuje se brojnost prečica, kao što su *Lepidodendron* i *Sigillaria*.

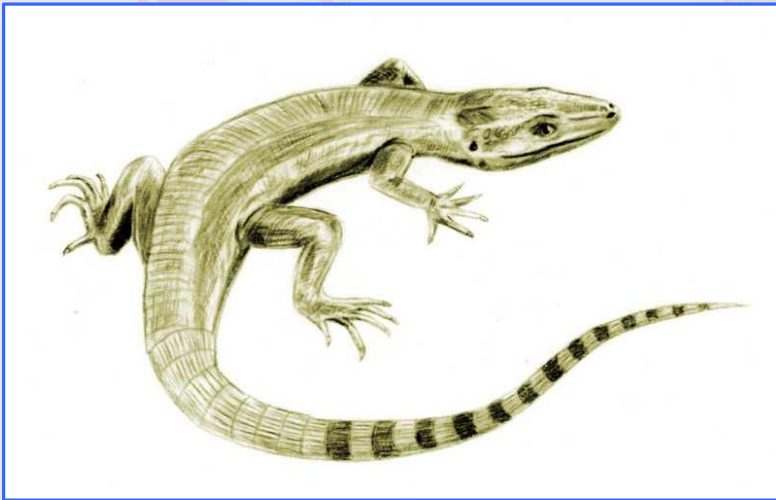
Raspored kopna i mora u permu

Kopnena flora i faune u paleozoiku

Nakon ledenog doba klima postaje znatno toplija, a krajem **perma** veoma topla, što dovodi do efekta staklene bašte, usled čega masovno izumiru gotovo svi kopneni i morski kičmenjaci i biljke sa listovima. Močvarne karbonske šume počinju da se suše i bivaju zamenjene šumama golosemenica u kojima dominiraju preteče četinara, cikasa i ginka.

Pojavljaju se dve velike grupe gmizavaca - zveroliki gmizavci (Synapsida, preteče sisara) i diapsidni gmizavci (Sauropsida, preteče dinosaurusa i ptica).

Archaeothyris (Synapsida)

Claudiosaurus (Sauropsida), Madagaskar

Rečnik:

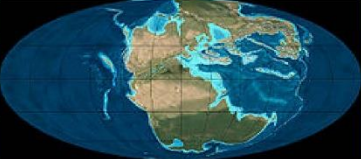
diapsidni - sa dve slepoočne jame na temporalnoj kosti lobanje

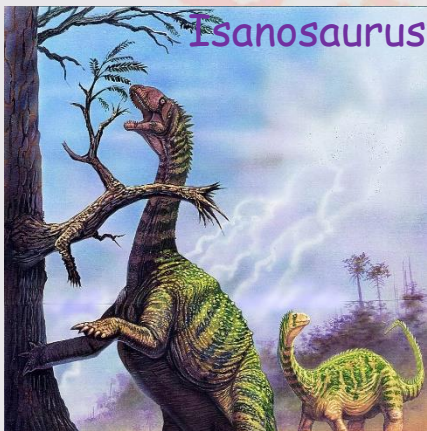
sinapsidni - sa jednom slepoočnom jamom

Biljni i životinjski svet u mezozoiku

Mezozoik						
Kreda				Topla, bez leda na polovima	Izumrle Benetitopsida	Izumiranje dinosaurusu krajem perioda
	Gornja	99.6			Pojavljaju se skrivenosemenice	Pčele; dominiraju dinosaurusi
	Donja	145.5				
Jura				Topla i suva	Dominiraju zimzelene golosemenice	Raznovrsni krupni dinosaurusi, primitivni sisari i prve ptice (Arhepteryx)
	Gornja	161.2				
	Srednja	175.6				
Trijas				Topla i suva sa izraženim godišnjim dobima	Cikasi i srodnici ginka; semenice dominiraju u vegetaciji	Dominacija gmizavaca i pojava dinosaurusu; pojava prvih sisara; procvat amonita u morima
	Gornji	228.0			Semene paprati	
	Srednji	245.0				
	Donji	251.0				

Isanosaurus

Tyrannosaurus

Mezozoik je geološka era u razvoju Zemlje koja je počela pre oko 251, a trajala je do pre oko 66 miliona godina. Naziv potiče od grčkih reči „meso“ (srednji) i „zooik“ (život).

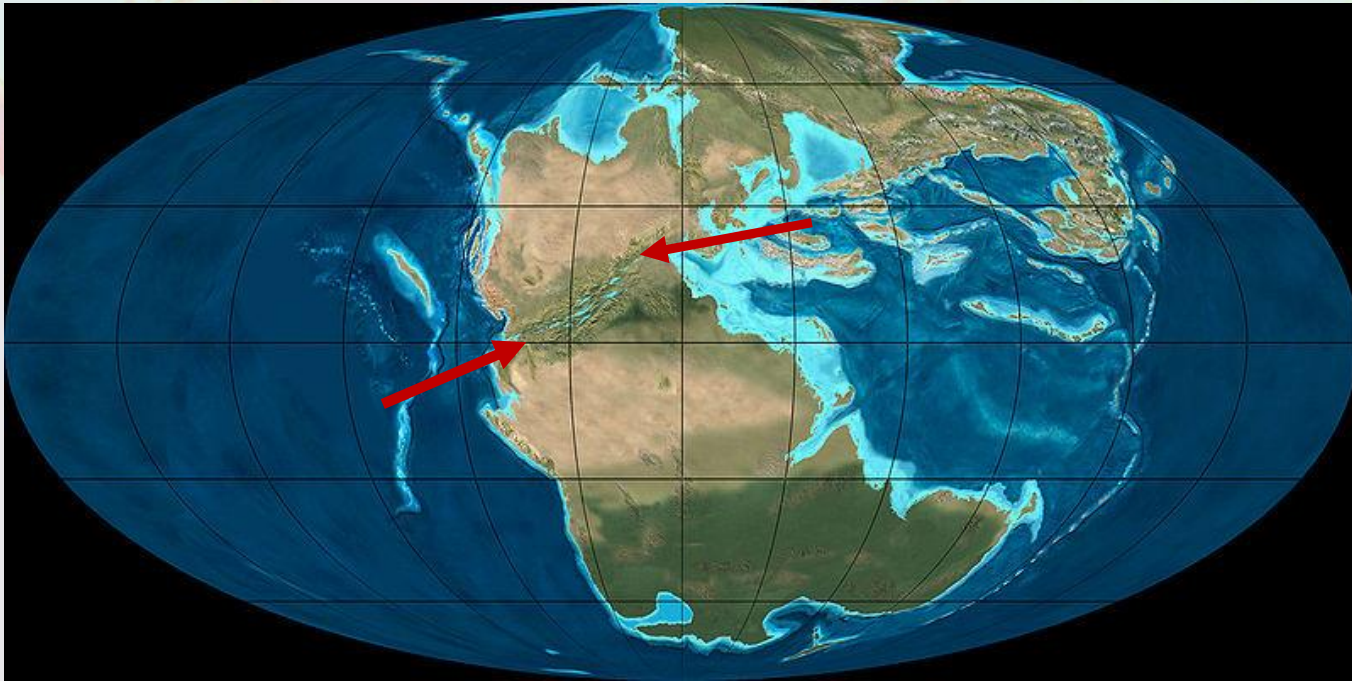

Biljni svet u mezozoiku - trijas

Era Mezozoika predstavlja period intenzivnog razvoja semenica, najpre golosemenica, a zatim i skrivenosemenica.
Era se deli na tri perioda: trijas, jura i kreda.

U toku **trijasa** Pangea se usled tektonike kontinentalnih ploča deli na severnu kont. pl. Lauraziju i južnu kont. pl. Gondvanu.

Raspored kopna i mora u trijasu

Biljni svet u mezozoiku - trijask

Veliko pustošenje vegetacije krajem perma odrazilo se i na njen raspored na početku trijasa. Veći kontinentalni deo kopna je bio pustinja, a vegetacija, u kojoj su dominirale mahovine i paprati, razvijala se u priobalnim delovima.

Četinarske šume u trijasu su se postepeno širile prema Ekvatoru

Golosemenice su opstale u višim geografskim širinama, što je doprinelo kasnijem širenju četinarskih šuma ka Ekvatoru. U ranom trijasu na severnoj polulopti, odnosno području **Laurazije**, dominiraju predstavnici Cycadopsida i Ginkgopsida. Takođe, pojavljuju se i Benetitopsida.

Biljni svet u mezozoiku - trijask

Na krajnjem jugu **Gondvane**, na početku trijasa, razvijala se šumska vegetacija u kojoj su dominirale semene paprati iz rodova *Dicroidium* i *Thinnfeldia*, dok je brojnost semene paprati *Glossopteris opala*.

Šume semenih paprati karakteristične su za Gondvanu u ranom trijasu

Sredinom trijasa u šumskoj vegetaciji Gondvane primat preuzimaju golosemenice, a pre svega primitivni četinari iz reda Voltziales i familije Podocarpaceae.

Krajem trijasa semene paprati gotovo potpuno nestaju i bivaju zamenjene kosmopolitskom vegetacijom četinara i benetita.

Biljni svet u mezozoiku - trijask

Na severnoj hemisferi, na krajnjem severu **Laurazije**, karakteristično je pojavljivanje četinara iz familija Voltziaceae i Lebachiaceae zajedno sa primitivnim cikasima, benetitama i drvenastim rastavićima.

Ginkgo biloba

Pojavljuju se i prvi predstavnici klase ginka (Ginkgopsida), koji su posebno brojni na severnijim geografskim širinama. Ove visoke drvenaste biljke formirale su pravu prašumu na području Laurazije.

Biljni svet u mezozoiku - trijask

Međutim, golosemenice su u zavisnosti od staništa imale različite forme, čija raznovrsnost dostiže današnju raznovrsnost skrivenosemenica. Javljale su se žbunaste i forme lijana, pa čak i akvatične forme.

Matonia je danas rasprostranjena na jugoistoku Azije

U trijaskim prašumama Laurazije pojavljuju se zeljaste papratnice iz familija Osmundaceae, Dipteridaceae i Polypodiaceae.

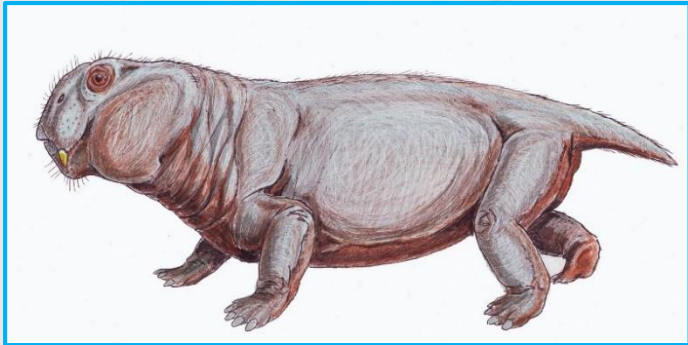
Na otvorenim, suvim površinama dominiraju paprati iz familija Matoniaceae i Gleicheniaceae, gradeći vegetaciju sličnu današnjim savanama.

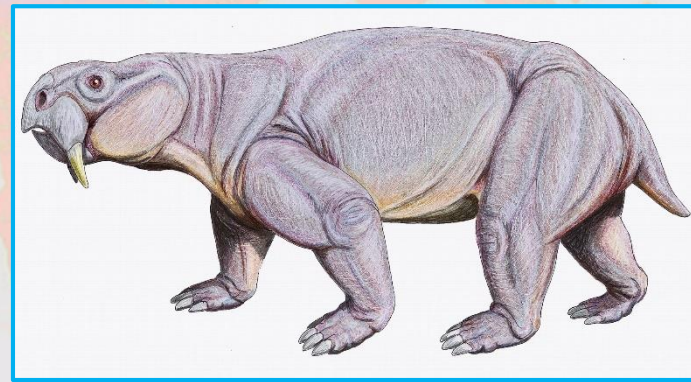
Životinjski svet u trijasu

U kičmenjačkoj kopненоj fauni ranog trijasa karakteristični su sinapsidni herbivori kasnog Paleozoika, čija je raznovrsnost značajno smanjena. Veličina tetrapodnih kičmenjaka je generalno manja u odnosu na perm, a posebno na području **Gondvane**. Dve najveće grupe ovih kičmenjaka su Dicynodontia i Procolophontoidea.

Lystrosaurus - sinapsidni herbivorni gmizavac, čija dužina nije premašivala 2 m; ovaj gmizavac je posebno karakterističan za Gondvanu

U toku srednjeg i gornjeg trijasa pojavljuju se krupniji sinapsidni gmizavci, kao što je *Dinodontosaurus*.

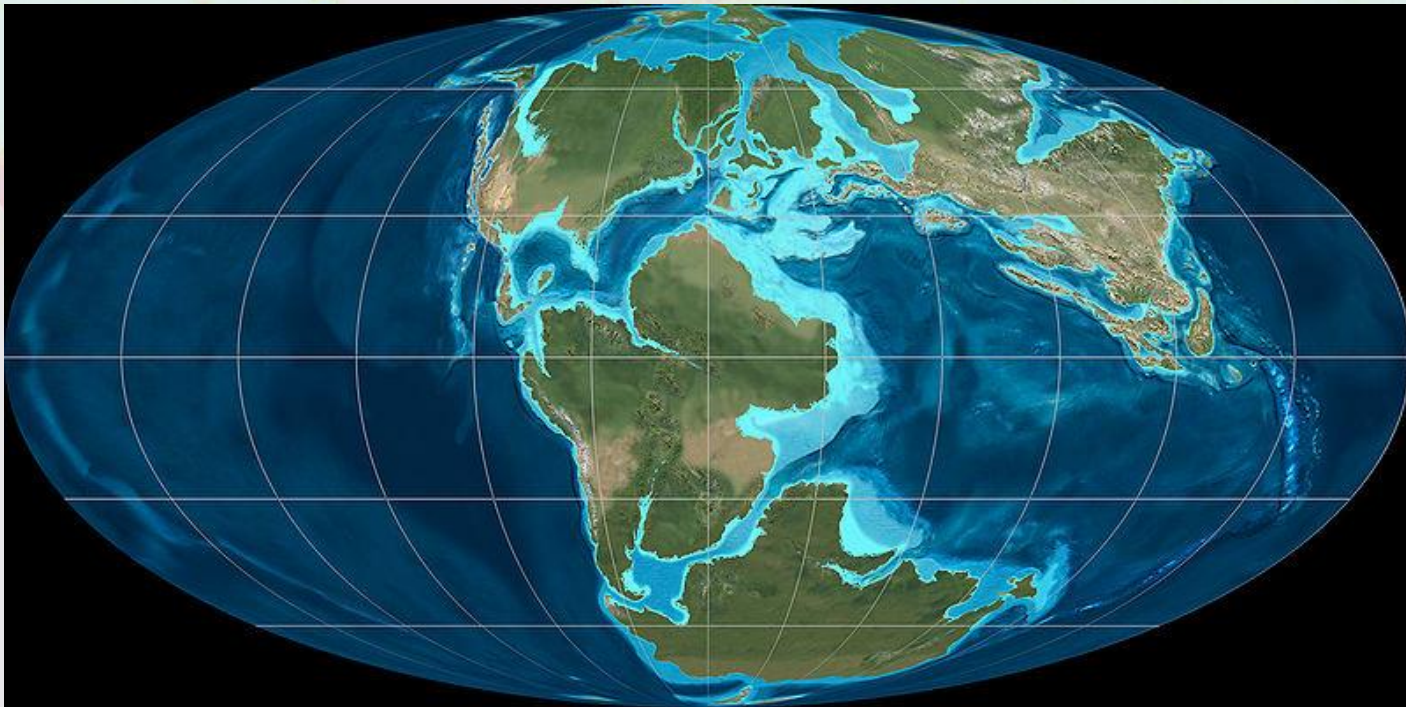

Dinodontosaurus - sinapsidni herbivorni gmizavac, čija je težina i do 1000 kg

Biljni svet u mezozoiku - jura

Sušni uslovi koji su vladali u trijasu, u **juri** su zamenjeni veoma toplom i vlažnom klimom, koja je pogodovala intenzivnom razvoju i raznovrsnosti **golosemenica**, koje su gradile prave prašume. Kopno je već tada potpuno podeljeno meridionalnim, odnosno Sredozemnim morem, na Gondvanu i Lavraziju.

Raspored kopna i mora u juri

Biljni svet u mezozoiku - jura

Na području **Gondvane**, tačnije centralne Afrike i jugozapadne J. Amerike i dalje postoje pustinjske oblasti, ali je preostali njen deo pokriven veoma bogatom vegetacijom u kojoj dominiraju četinari. Neposredno prema Ekvatoru razvijaju se šume u kojima dominira rod *Brachyoxylon*, karakterističan je endemičan drvenasti rod *Metapodocarpoxylon*, a brojno se javljaju i neki četinari karakteristični i za Lauraziju.

Araucaria, četinar koji danas naseljava J. Ameriku

Južno od pustinjske zone razvijaju se šume u kojima se javlja veći broj četinarskih rodova.

Najjužniju zonu Gondvane, zonu koja se odlikuje umereno hladnom klimom, obrastaju šume u kojima se javlja predak araukarije *Araucariopytis* i neki drugi šire rasprostranjeni četinari, ali i druge golosemenice.

Biljni svet u mezozoiku - jura

Šumska prostranstva odlikuju i **Lauraziju**, mada u nešto manjoj meri. I ovde dominiraju četinari i to predstavnici familija: *Cephalotaxaceae*, *Pinaceae*, *Podocarpaceae*, *Taxaceae*, *Taxodiaceae* i danas izumrli predstavnici porodice *Cheirolepidiaceae*.

Četinari

Veoma česti su i predstavnici žbunastih golosemenica reda *Bennettitales* i cikasi, ginka i diksonia.

U nižim spratovima se javljaju mnogobrojne paprati. Veoma važna grupa biljaka su semene paprati, koje su imale formu žbunova i niskog drveća.

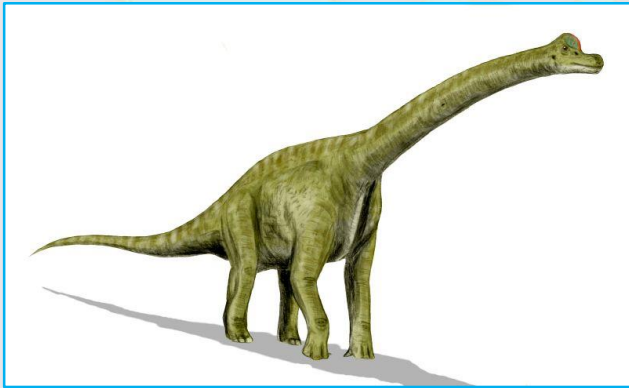
Već u juri se uočava značajna diferencijacija flore i vegetacije južne i severne polulopte, što kasnije postaje još izraženije.

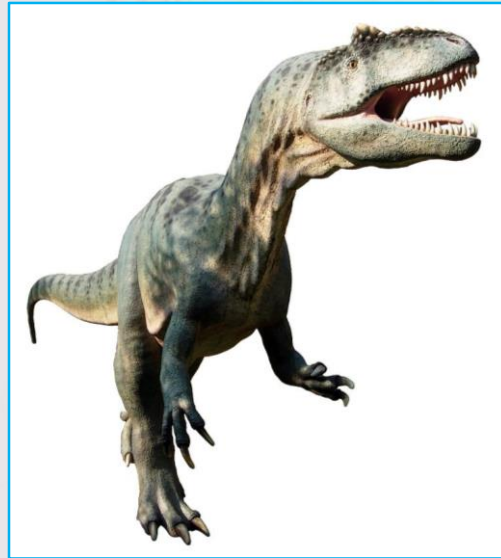

Životinjski svet u Juri

Za juru je karakteristična diverzifikacija dinosaurusu, a posebno karnivornih. Ova era se sa pravom naziva „doba dinosaurusu“. Osim toga, pojavljuju se primitivni sisari i prve ptice.

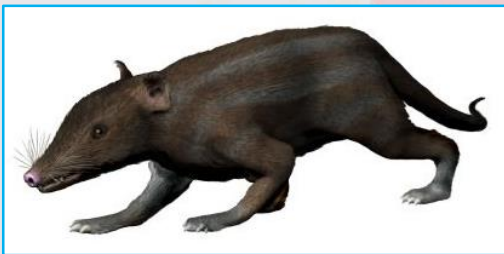
Brachiosaurus - herbivorni dinosaurus

Allosaurus - karnivorni dinosaurus

Archaeopteryx - jedan od prvih rodova „ptica“
Spada u krilate dinosauruse.

Juramaia - primitivni sisar

Biljni svet u mezozoiku - Krede

Kreda je period intenzivnog razvoja **semenica**, a posebno **skrivenosemenica**. Dominacija skrivenosemenica počinje krajem krede u epohi koja se naziva Campanian.

Njihova evolucija je zavisila od pčela i njihove građe i izgleda. Evolucija skrivenosemenica i pčela je dobar primer koevolucije.

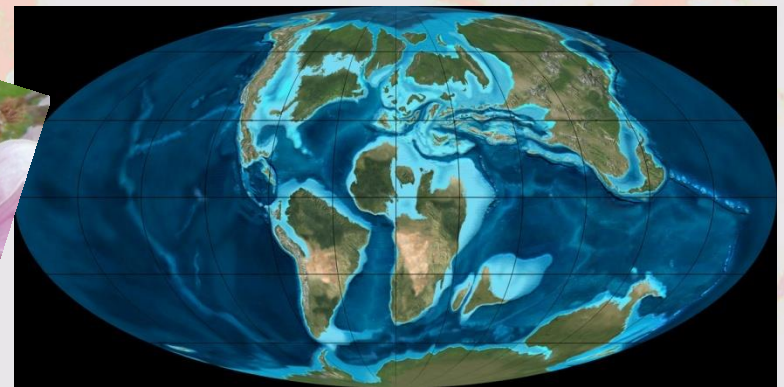
Prvi predstavnici mnogih širokolisnih vrsta (magnolije, platani, fikusi i druge) pojavljuju se u kredi.

U isto vreme, neke ranije mezozojske golosemenice nastavljaju da napreduju (*Araucaria*, četinari).

Pred kraj krede su izumrli predstavnici klase *Bennetitopsida* i dinosaurusi.

Magnolia

Raspored kopna i mora u kredi

